

Despre localizarea Arcidavei antice.

Vechile izvoare literare de limbă greacă și latină cuprind o serie de informații deosebit de prețioase pentru cunoașterea istoriei vechi a Banatului, a spațiului românesc nord-dunărean. Informațiile referitoare la denumirea principalelor așezări existente pe teritoriul Daciei antice au o valoare documentară deosebită întrucât, pe baza lor s-a putut localiza în teren așezări dacice cu caracter proto-urban sau de tip oppidan, așa numitele *davae* dacice.

Două dintre localitățile menționate de aceste izvoare antice au reținut în mod deosebit atenția istoricilor moderni și contemporani, provocând aprinse discuții cu privire la similitudinea numelui lor și a localizării lor în teren.

Din cunoscutul decret dionysopolitan dat în onoarea lui Acornion, aflăm că acest personaj a călătorit până în localitatea dacică *Argedavon*, reședința unui important personaj, un „rege” al cărui nume nu figurează în textul inscripției, dar care este indicat ca fiind „tatăl” cuiva, poate, așa cum se admite cel mai adesea, chiar al lui Burebista. Acornion a fost cetățean al orașului grecesc Dionysopolis (astăzi orașul Balcic din Bulgaria) care, în fruntea unei ambasade, a obținut pentru concetățenii săi o serie de avantaje, devenind el însuși consilier al regelui dac și intermediarul acestuia pe lângă Pompei, în războiul civil dus împotriva lui Caesar. Iată, în traducere, un fragment din textul inscripției ridicată în onoarea lui Acornion la moartea acestuia: „*Și în timpul din urmă regele Burebista ajungând cel dintâi și cel mai mare din regii din Tracia și stăpânind tot teritoriul de dincoace de fluviu (Dunărea) și de dincolo și a ajuns de asemenea la acesta (la Burebista) în cea dintâi și cea mai mare prietenie, a obținut cele mai bune foloase pentru patria sa ... atrăgându-și și bunăvoința regelui spre binele orașului ... Și fiind trimis de regele Burebista ca ambasador la Cn(aeius) Pompeius și întâlnindu-se cu acesta în părțile Macedoniei, lângă Heraclea Lyacestis (astăzi Bitolia-Monastir) ... a purtat cele mai frumoase negocieri.*”. Pe baza acestui ultim eveniment menționat, inscripția a fost datată cu precizie în anul 48 a.Chr. În același timp, întâlnirea dintre Acornion și eventualul „tată” al lui Burebista este indicată ca un eveniment mult mai vechi, sensibil anterior iernării generalului roman Caius Antonius Hybrida la Dionysopolis, iernare menționată în inscripție și databilă în anul 62 a.Chr.

Cercetătorii moderni au fost surprinși de similitudinea existentă între toponimul așezării dacice *Argedava* și acela al unei alte localități, *Arcidava*, menționată în Dacia de către astronomul și geograful grec Claudios Ptolemaios (sec. I p.Chr.). Această localitate apare apoi în itinerarul roman cunoscut sub denumirea de *Tabula Peutingeriana* (sec. II-III) și în *Cosmografia*

Geografului Anonim din Ravenna (*Anonymi Ravennatis Cosmographia*), datată în secolul al VII-lea. Această localitate era situată pe drumul ce străbătea Banatul roman de la *Lederata* la *Tibiscum*, prin *Arcidava* (Vărădia) – *Centum Putea* (Surduc) – *Bersobis* (Berzovia) – *Azizis* (Fârliug) – *Caput Bubalis* (Cornuțel Banat) – *Tibiscum* (Jupa) (Pl. I, fig. 2).

Identitatea *Argedava* = *Arcidava*, a părut mult timp satisfăcătoare și acceptată ca atare de majoritatea cercetătorilor. Această identitate, părea cu atât mai plauzibilă, cu cât la Ptolemeu, numele localității romane din Banat apărea sub forma *Argidava*.

Vasile Pârvan, a fost cel dintâi care, fără a renunța la ipoteza identificării unei *Arcidave* în Banat a emis și ideea că *Arcidava* se găsea undeva pe râul Argeș, insistând asupra necesității ca Burebista să-și fi avut o primă reședință „la sud sau sud-vest de Carpați”, în apropierea Dunării, de unde putea intervenii mai repede și mai direct în marile evenimente care se petreceau în lumea romană.

Problema *Argedavei* = *Arcidava*, a fost reluată, mai apoi de către Constantin Daicoviciu, aderând la ideea lui V. Pârvan, de a situa *Argedava* pe râul Argeș, în părțile muntoase, undeva pe cursul Argeșului, oarecum simetric față de *Sarmizegetusa Regia*. În acest caz, după C. Daicoviciu, *Argedava* ar fi putut servi capitală a regilor geți încă de pe vremea lui Dromichaites.

Cercetările arheologice făcute pe un promontoriu de pe malul drept al terasei râului Argeș, pe teritoriul localității Popești, lângă orașelul Mihăilești, județul Giurgiu, au localizat cel mai important centru economic, politic și militar al geto-dacilor din Câmpia Munteniei, care a funcționat și ca reședință a regelui Burebista.

În ceea ce privește localitatea *Arcidava*, ale cărei coordonate geografice de 45°15' stabilite de Ptolemeu (față de 45°05'), confirmată și de distanța în *mille passum* din Tabula Peutingeriană, de descoperirile arheologice, a fost situată la Vărădia, în județul Caraș-Severin.

Astăzi, tentativa de a identifica *Argidava*-Popești întâlnită la Ptolemeu, cu *Arcidava*-Vărădia de pe Tabula Peutingeriană, bazată exclusiv doar pe apropiata lor toponimie nu poate decurge decât doar dintr-o totală ignoranță a realităților arheologice și istorice.

Vărădia arheologică.

Arheologic, Vărădia este cunoscută încă de la sfârșitul secolului XIX, când Bodrog Felix Milleker după ce publică repertoriul arheologic al Banatului, în calitate de director-custode al muzeului din Vârșeț execută săpături arheologice de verificare în punctele Dealul Chilii și Pustă.

Vărădia - *Dealul Chilii*, locuirea romană

Dealul Chilii este situat la intrarea în comuna Vărădia, pe malul drept al râului Caraș. Având o diferență de altitudine de cca. 65m față de lunca Carașului, cu pante deosebit de accentuate dinspre est și vest, domină dinspre nord întreaga depresiune-golf a Oraviței. Această poziție predominant dominantă, dispunând și de un platou aproape dreptunghiular cu resurse de apă la mică adâncime, i-a conferit în preistorie și mai târziu în antichitatea clasică avantaje de ordin strategic și militar, de observație și control a întregii zone (Pl. II, fig. 1-3). Toponimul a fost dat de existența pe terasa dinspre est a dealului a unui așezământ monahal a căror chilii se mai păstrează și astăzi săpate în stânca dealului, peste care în secolul XIX a fost ridicat complexul funerar familiei baronului Baici.

Prima investigare arheologică de pe dealul Chilii datează din iulie 1901, când Bodrog Milleker execută un sondaj de verificare în colțul de sud-vest a platoului, unde pe o suprafață de 18 m² a descoperit adâncindu-se până la 0,60-1 m fragmente de cărămizi, țigle și ceramică romană localizând în acel loc prezența unei *specula*, adică a unui turn de observație roman.

Cercetările arheologice sistematice începute în anul 1974 de către **dr. Eugen Iaroslavschi** de la Muzeul Transilvaniei din Cluj-Napoca, continuate până în prezent în colaborare cu **Ovidiu Bozu** de la Muzeul Banatului Montan din Reșița, au localizat existența unei întinse așezări aparținând primei vârste a fierului suprapusă parțial de o fortificație romană de tip Holz-Erde-Kastell.

De formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, castrul din pământ măsoară pe axa nord-sud 214 m., iar pe axa est-vest 132m, cuprinzând o suprafață de 28.248m². Locuirea militară din castru apare la -0,25 m. de la nivelul actual de călcare și se adâncește până la -0,60 m., sub care apar complexe aparținând primei vârste a fierului, respectiv epocii hallstattiene secolele X-VIII a.Chr.

Ca elementele defensive, castrul este apărat pe toate cele patru laturi de un șanț – *fossa*, lat de 3,20-3,50 m. și adânc de 2,20 m. (Pl. III, fig. 1-4) Reține atenția faptul că icul șanțului de pe latura de est, a fost executat cu dalta în stânca dealului pe o adâncime de 50 cm, chiar dacă în această zona, panta dealul este cea mai abruptă, constituindu-se deja ca element natural de apărare. În șanțul de apărare de pe această latură a castrului au fost descoperite: o monedă emisă la Roma în anul 85 în timpul împăratului Domițian, precum și o *tesseræ militares* (placuța de identificare) confecționată din tablă de bronz în formă de *tabula ansata*, de formă dreptunghiulară pe care în tehnica au pointillé era inscripționat numele soldatului roman *Iulius Sempronius*. (Pl. IV, fig. 1) Din secțiunile executate peste celelalte elementele defensive ale castrului, au fost recuperate un număr de 80 de proiectile din piatră cu diametrul de 10 până la 15 cm., cântărind între 200 și 350 gr, fragmente de *lorica squamatta*, un obrăzar de la un coif roman (*casca*). (Pl. IV, fig. 2-4)

Agger-ul sau valul de pământ cu palisadă din lemn, lat de 4 m a fost realizat din pământul aruncat din șanțul de apărare. Deoarece pământul de umplutură a șanțului de apărare de pe

toate cele patru laturi ale castrului este fărâmicios, de culoare roșie-cărămizie cu lentile de cărbune și lemn carbonizat indică sfârșitul violent al castrului prin incendierea acestuia. Secțiunile executate la 50 de latura de vest a castrului spre Valea cu piatră, au surprins până în prezent un număr de trei clădiri romane de tip baracă. Cu dimensiuni cuprinse între 15-20 m lungime și până la 6 m lățime, compartimentate, cu vetre și cuptoare menajere, aceste clădiri aparțin locuirii civile, *canabae*-lor, situate la marginea castrului romane. Ansamblul elementelor de infrastructură care susțineau și fixau în teren clădirile romane construite din lemn, consta din șanțuri de fundații late de 25 cm. și adânci de 10-15 cm. (Pl. V, fig. 1-3). Din interiorul acestora, a rezultat un bogat material arheologic constând din arme și echipament militar roman, unelete, instrumente medicinale, ceramică, podoabe, monede. Din cele mai interesante obiecte romane descoperite în încăperile acestor locuințe civile amintim: vârful de *pilum* - aparținând sulițelor scurte folosite de legionarii romani ca ramă de distanță, cuțite, ace medicinale, clește de castrat animale; cătușe de împiedecat animalele; toarte de amforă cu ștampila CEME..., C.IV.R, PLEGONT nume de meșteri olari necunoscuți până în prezent în spațiul provinciei Dacia (Pl. VI-VIII). Au fost descoperite un număr de peste 26 monede a căror serie cronologică este deschisă de un denar republican emis la Roma în anul 48 a.Chr de către *Vibius Pansa*, urmat de un denar Marc Antonius pentru legiuni din anul 32-31 a.Chr., piese din bronz și argint emise în timpul împăraților: Augustus, Tiberius, Nero, Claudius, Vespasianus, Domițianus, Nerva și Traian.

Pe harta sistemului roman defensiv din sud-vestul Daciei, castrul roman de pe Dealul Chilii, este singurul situat pe o înălțime dominantă, dublat fiind, de castrul de pământ și refăcut ulterior în piatră, de pe malul stâng al Carașului din punctul Pustă, de la intrarea în localitatea Vărădia, ambele aparținând perioadei traianee.

Dealul Chilii – locuirea protodacică

Cercetarea arheologică în cadrul locuirii hallstattiene, aparținând primei vârste a fierului, s-a făcut concomitent în cadrul aceluiași secțiuni și suprafețe care au pus în evidență elementele constructive ale castrului de pământ a clădirilor din lemn de epocă romană de pe platoul dealului Chilii. Au fost descoperite și golite de conținut arheologic un număr apreciabil de locuințe cu plan rotund, oval sau patrulater cu colțurile rotunjite, gropi menajere și cu caracter ritual (Pl. IX-X).

Materialul arheologic rezultat este majoritar ceramic, provenind de la diferite forme și tipuri de vase precum: castroane, oale, vase de provizii, vase miniaturale etc. Au mai fost descoperite: greutăți de la războiul de țesut, roțițe de la care rituale din lut, fusaiole, căței de vatră, idoli zoomorfi – îndeosebi reprezentări miniaturale de porc mistreț, unelte din os șlefuit, piese din bronz: străpungătoare, ace, un topor-celt, un fragment de seceră, verici, fragmente de brățări. Toate aceste

descoperiri localizează pe platoul dealului Chilii una din cele mai importante aşezări hallstatiene din sud-vestul României. Locuirea hallstatiiană de pe acest platou, oglindeşte activitatea ocupaţională neîntreruptă a unei comunităţi tribale sedentare ce vizează cronologic sfârşitul orizontului cu ceramică canelată de tip Gava (Ha.B1-B2) aparţinând secolului X a.Chr., sub impactul unui orizont cultural de tip Gornea-Kalakacea datat Ha.B2-B3 şi a purtătorilor culturii Basarabi aparţinând fazei timpurii a acestei culturi datată secolul VIII a.Chr.

În anul 2002 pe versantul de sud a al dealului Chilii, a fost realizat mecanizat un drum de acces spre platoul dealului unde în colţul de sud-est urma să se construiască o cabană. Săpăturile arheologice de salvare au localizat pe acest versant ce coboară spre albia râului Caraş în terase naturale înguste, o necropolă medievală cu morminte în cistă de secol XVI-XVII, iar pe baza ceramicii culese urme de locuiri hallstatiene şi romane.

În anul 2007, fără demersurile legale obţinerii unei autorizaţii de construcţie, primarul şi membrii consiliului local din Vărădia, în vederea „ridicării unei cruci şi a creării unor spaţii de parcare” pe panta domoală a versantului sudic, la cca. 50m de latura de sud a castrului de pământ, au permis executarea mecanizată un număr de 5 terase. Terasarea a afectat o suprafaţă de peste 5700 m², cu căderi cuprinse între -0,50 şi 1m. executate în panta naturală a dealului.

Odată cu îndepărtarea vegetaţiei arboricole de la suprafaţa solului şi excavarea teraselor, s-a intrat brutal în nivelele de locuire antice şi preistorice, evidenţiindu-se conturul unor locuinţe, gropi menajere şi gropi de provizii de perioadă protodacică, a unor clădiri de epoca romană, aparţinând *canabae*-lor castrului de pământ de pe platoul dealului Chilii. De la suprafaţa teraselor create, a fost recoltată o cantitate apreciabilă de ceramică de factură protodacică şi romană provenind de la vase de provizii, castroane, oale, amfore etc. precum şi o moneda romana emisă de împăratul Augustus. Conform legislaţiei în vigoare privitoare la protecţia patrimoniului cultural mobil şi imobil a sitului arheologic Dl. Chilii clasat la poziţia Nr. 287 cod LMI 2004: CS-I-m-A-1083 în Lista monumentelor şi siturilor arheologice din România, s-a solicitat în scris, în luna august 2007 sprijinul conducerii forurilor din conducerea administrativă a judeţului Caraş-Severin. Suma solicitată pentru executarea de săpături arheologice de salvare, la suprafaţa afectată şi la numărul ridicat al complexelor arheologice fiind estimată la 50.000 RON. Cu sume modice cuprinse între 2200 şi 3000 RON alocate pe parcursul anilor 2007-2009, de Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional Caraş-Severin şi Muzeul Banatului Montan numai pe o suprafaţă de 195 m² din cei 5700 m² săpăturile arheologice de salvare au evidenţiat două locuinţe hallstatiene şi latura unei clădiri romane din lemn incendiate (Pl. XI-XIII).

Dealul Chilii – locuirea medievală

Locuirea medievală de pe dealul Chilii, pe lângă necropola de pe versantul sudic, este legată de existența unui ansamblu monastic. Chiliile călugărilor erau situate de-a lungul și la baza peretelui stâncos ce constituia latura naturală a unei terase înguste situată sub platoul dealului Chilii pe versantul de est. Având aspectul unor firide sau nișe, chiliile au fost săpate în stânca nativă a peretelui. La 3m deasupra nișelor-chilii, în peretele stâncos, se mai păstrează lăcașul de formă pătrată în care erau încastrate bârnele ce susțineau acoperișul într-o singură apă. Însemnările documentare de la sfârșitul secolului al XVIII-lea consemnau, în afară de existența chiliilor, și „o mică biserică cioplită într-o singură pitară”. Nu departe de acest așezământ monahal, la cca 100m se află o peșteră care la intrare în perete stâncii a fost săpată o cruce greacă, cruce distrusă după 1989 de căutătorii de comori. Locuitorii din Vărădia relatează că au auzit din moși-strămoși că această peșteră ar fi fost locuită încă de pe timpul împăratului Traian de primi călugări-creștini. De asemenea, sunt convinși că prin galeriile subterane ale peșterii, se ajungea în caz de refugiu în cetatea medievală de pe Cula Vârșețului.

Săpăturile arheologice de verificare, executate de Luminița Munteanu de la Muzeul Național al României “la nivelul de călcare al chiliilor și al bisericii”, permit datarea așezământului monahal rupestru de la Vărădia la sfârșitul secolului al XI-lea, eventual începutul secolului al XII-lea“. Cercetătorul medievist Dumitru Țeicu, identifică în același loc, mănăstirea “*Arhanghelul Mihai*” atestată în documentele vremii la anul 1579, așa cum și satul Vărădia sub stăpânire otomană între regăsește între anii 1554-1579 ca făcând parte din nahia Vârșeț.

Dealul Chilii – construcții moderne și contemporane

a) Complexul funerar al familiei baron Baici, a fost construit la începutul secolului al XIX-lea. Se compune din: capelă cimiterială cu acoperiș din tablă din cupru, boltit pe o structură metalică; în interiorul capelei, criptele sunt dispuse pe două nivele din care unul inferior parterului; adosat dar făcând corp comun cu capela se înalță un turn-clopotniță. La mică distanță de mausoleu, se mai păstrează în ruine, o clădire dreptunghiulară compusă din două încăperi, destinată personalului ce deservea paza și îngrijirea mausoleului, a parcului cu esențe exotice și rare ce ocupau întregul platou al dealului. Întregul ansamblu arhitectural construit de baronul Baici, atrage atenția prin eleganța și asocierea mai multor elementelor arhitectonice de tip neoclasic cu cele de factură orientală. După cel de al doilea război mondial, ca efect al propagandei proletcultiste specifice deceniului, conținutul criptelor a fost vandalizat, întregul complex funerar a fost lăsat pradă degradării și distrugerii intenționate. Anii colectivizării socialiste a agriculturii, au dus la distrugerea și dispariția parcului cu cele mai diferite soiuri de trandafiri, esențe rare și exotice de plante, astăzi rămânând pe platoul dealului ca mărturie

din acel parc dendrologic doar câțiva pini negri. În perioada interbelică parcul și mausoleul familiei baron Baici, a constituit pentru locuitorii satelor din vecinătatea Vărădiei, un punct de atracție turistică (Pl. XIV-XV).

b) Odată cu intrarea României în cel de al doilea război mondial, din inițiativa Ministerului Apărării Naționale, la Vărădia a funcționat o școală de planorism ce-i pregătea pe viitorii aviatori ai armatei române. Baza de lansare a planoarelor a fost amplasată pe versantul de est, cel mai abrupt al platoului dealului Chilii. Pe marginea platoului, Uzinele Domeniului Reșița au construit două hangare și au montat sistemul de propulsie și lansare de tip sandou a planoarelor. Existența deasupra luncii și câmpiei râului Caraș a unei mase de aer cu curenți ascendenți, generați de diferențele de temperatură sau mișcări ascendente ale aerului, determinate de anumite forme ale reliefului expuse vântului ori fronturilor atmosferice a fost factorul determinant la decizia amplasării la Vărădia, pe dealul Chilii a acelei baze și școli de planorism. După ce planorul în zbor planat se apropia de sol și ateriza în punctul Pustă, i se dezmembrau aripile și apoi era tractat cu un atelaj până la hangarele de pe platoul dealului Chilii.

Pustă-Rovină

Situat pe malul stâng al râului Caraș, la intrarea în comuna Vărădia se află izlazul satului, loc cunoscut în literatura mai veche sub denumirea de *Rovină*, iar în cea actuală *Pustă*. În acest punct încă din anul 1881 a fost localizat castrul și așezarea antică *Arcidava*. Primele săpături arheologice au fost executate în anul 1903 de către Bodrog Milleker. În anul 1932, istoricul și arheologul **Grigore Florescu**, fost asistent al lui Vasile Pârvan, pe atunci conferențiar la catedra de epigrafie și antichități din cadrul Facultății de Litere a Universității din București, întreprinde săpături în castrul roman din punctul Vărădia - Pustă. Pe baza săpăturilor arheologice și a materialului arheologic rezultat, Grigore Florescu stabilește dimensiunile și planimetria castrului de piatră (172 / 154m), construit de către soldații romani de origine germană din *cohors I Vindellicorum*. În anul 1998, **Ovidiu Bozu** de la Muzeul Banatului Montan din Reșița reia săpăturile arheologice sistematice din acest castru, ce sau desfășurat în paralel cu cele din castrul de pământ de pe platoul dealului Chilii, iar din anul 2000, în colectiv este prezent și dr. Eduard Nemeth de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Până în prezent, a fost cercetat arheologic: colțul de nord-vest al castrului; *porta sinistra*; *porta praetoria*; *porta daecumana*; latura de vest și sud a *principiei*; au fost evidențiate un număr de 5 barăci, *via principalis*, *via sagularis* și *via decumana*; faza de pământ a castrului de piatră (Pl. XVII-XXI). Datorită colaborării și cu Facultatea de Istorie – Universitatea de Vest Timișoara, castrul de piatră dispune pe lângă o ridicare topo modernă și de o investigare electromagnetică, prima de acest

gen efectuată într-un castru roman din sud-vestul României (Pl. XVI). Din punct de vedere al valorificării științifice, cercetarea arheologică în cele două castre romane din punctele Pustă și Dealul Chilii a adus argumente suficiente pentru a demonstra cu certitudine că o parte din fortificațiile romane de pământ (Vărădia-Pustă, Berzovia) au fost reclădite în piatră în timpul lui Traian; că linia de castre Lederata - Tibiscum, a ocupat un loc aparte în politica administrativă și militară a împăratului Hadrian. Cercetările arheologice viitoare ce urmează a fi executate în castrele romane de pământ de la Vărădia, Surduc, Berzovia, Duleu, Iaz pot să furnizeze suficiente argumente pentru construirea și prezența acestora pe pământ bănățean, în timpul și după campania împăratului Domițian împotriva dacilor din anii 85-89 p.Chr. încheiat cu pacea prin care Decebal devine rege clientelar Romei.

Proiect:

Evaluarea patrimoniului cultural material și imaterial al comunei Vărădia în contextul valorificării potențialului turistic .

La nivel județean și instituțional, se urmărește în ansamblul activităților specifice unei strategii culturale însușite, ca aceasta să fie în concordanță cu direcțiile integrării în Uniunea Europeană, de dezvoltare în plan regional și transfrontalier, cu accent pe specificul local.

În vederea asigurării succesului acestor direcții de integrare europeană, este necesar identificarea în continuare de noi disponibilități, care să facă posibilă îmbogățirea și diversificarea valorificării patrimoniului cultural mobil și imobil, a tradițiilor culturale ale județului Caraș-Severin, a Banatului istoric pe plan regional și european.

Este recunoscut de asemenea, rolul și aportul valorificării patrimoniului cultural, al culturii în general ca factor de creștere economică, de integrare socială și de promovare a spiritului civic. În acest context, prioritar este elaborarea unui program coerent și dinamic, fezabil prin suma proiectelor asumate, de către administrația comunelor județului nostru, privind valorificarea potențialului turistic local. Elaborarea acestui program poate să se deruleze în cadrul unei strategii, având ca subiect protejarea, conservarea, restaurarea și valorificarea monumentelor istorice și arheologice într-un *feedback* cu îmbogățirea calitativă a activității de cercetare științifică, de valorificare a tradițiilor culturii tradiționale specifice județului Caraș-Severin. Program și proiecte, ce poate să facă parte dacă se dorește, din strategia de dezvoltare și amenajare turistică a Regiunii de Dezvoltare V Vest și promovarea ofertei turistice în plan transfrontalier și internațional, propusă de prof. univ. dr. Martin Olaru de la Universitatea de Vest Timișoara. Să beneficieze de fondurile puse la

dispoziția comunelor, prin intermediul Măsurii 322 – *Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale.*

1. Identificarea, inventarierea și ierarhizarea potențialului turistic de pe raza comunei Vărădia.

În spațiul rural al comunei Vărădia, putem enumera pe baza evaluări cantitative și calitative a patrimoniului cultural de interes local și natural existent, obiective cu un grad ridicat de atractivitate turistică.

1. Vărădia - Dealul Chilii

- 1.1. *Castrul roman de pământ, canabae*
- 1.2. *Așezarea protodacică*
- 1.3. *Ansamblul monastic de sec. XI -XVII*
- 1.4. *Complexul funerar baron Baici*
- 1.5. *Gradina dendrologică baron Baici*
- 1.6. *Cabane*

2. Vărădia - Pustă

- 2.1 *Castrul roman din piatră*

3. Vărădia – Șoimanu -

- 3.1. *Bază de agrement*
- 3.2. *Sat de vacanță*

4. Vărădia – Pescărie

- 4.1. *Bază pisciolă*

5. Vărădia – intravilan

- 5.1. *Castel Baici, Centrul de cercetări interdisciplinare, multiculturale de pe lângă Universitatea Eftimie Murgu Reșița.*
- 5.2. *Case și gospodării vechi de pe Valea cu piatră – arhetipuri de arhitectură țărănească*

6. Mercina, comuna Vărădia – Moara satului

2. Modalități de amenajare, dezvoltare și promovare a unor forme și tipuri de turism

2.1. Vărădia - Dealul Chilii.

2.1.1. *Castrul roman de pământ, canabae.*

Castrul de pământ de pe platoul dealului Chilii, poate fi valorificat turistic prin:

- reconstituirea unor porțiuni a laturilor de est, vest și sud ale acestuia, cele cu vedere spre Caraș, Valea cu Piatră și de-a lungul potecii ce duce spre complexul funerar al familiei baron Baici;
- dezvelirea și reconstituirea porții de pe latura de sud a castrului de pe Dl. Chilii (Pl. XXII-XXIII)
- golirea șanțului de apărare a castrului (*fossa*), refacerea valului (*ager*), reconstituirea palisadei din lemn pe o lungime de 25 m de o parte și de alta a porții *daecumana*.
- reconstituirea unicului turn de observație (*specula*) cunoscut până în prezent în Dacia de sud-vest din colțul de sud-est al platoului cu vedere panoramică spre întreaga vale a râului Caraș, de la Ticvanu Mare și pâna la Oravița. (Pl. XXIV)
- reconstituirea pe platoul de vest a unei locuințe romane aparținând *canabae*-lor castrului.

Atracția turistică și istorică totodată a acestui obiectiv constă în faptul că odată parțial restaurat, acest castru de pământ ar fi vizibil de la mare distanță și este dublat la intrarea în Vărădia de castrul roman de piatră a căror ziduri de incintă și clădiri interioare au fost de asemenea consolidate și restaurate *in situ*.

2.1.2. *Așezarea protodacică*

Săpăturile arheologice au surprins o serie de locuințe cu plan patrulater, oval sau rotund, gropi menajere, gropi de provizii, gropi rituale. Intr-un perimetru de 10/10 m, de pe latura de vest sau de sud al Dl. Chilii, acolo unde a fost cercetată arheologic o locuință cu diametrul de 3m și cu un orificiu central, pentru stâlpul de susținere a acoperișului. Prin reconstituire axiometrică și mobilat cu artefactele provenite din golirea acestei locuințe săpate în stanca nativă, aceasta poate să devină un punct de atracție turistică .

2.1.3.; 2.1.4.; 2.1.5. *Ansamblul monastic de sec. XI –XVII; complexul funerar baron Baici; Gradina dendrologică baron Baici*

În anul 2006, la Vărădia, ia ființă cu drept de folosire a bisericii ortodoxe de pe Valea cu piatră, *Mănăstirea Buna Vestire*, iar pentru zidirea mănăstirii propriu-zise se sfințește un teren situat deasupra complexului funerar al familiei Baici.

În acest context, în cadrul unui proiect elaborat care să cuprindă: lucrări complexe de îndepărtare a vegetației arboricole, de conservare și consolidare *in situ*, de reabilitare și de punere în valoare a vechiilor chilii de secol XI-XVII, a complexului funerar a familiei baron Baici, a fostei grădini dendrologice, constituie tot atatea obiective pentru promovarea și includerea comunei Vărădia în circuitul unui turism religios și ecumenic.

2.1.6. Cabane

Hotarul Vărădiei dispune de un relief variat, cu formațiuni piemontane împădurite, culmi cu puncte de belvedere, de fonduri cinegetice și de pescuit. Concesionarea unor suprafețe de teren din extravilanul comunei aflate încă în administrația primăriei sau proprietate privată celor interesați în construirea de cabane, în vederea promovării la Vărădia a unui turism de vânatoare și pescuit, a unui turism rural. Sugerăm locuri cum ar fi cele de la poalele Dl. Chilii spre Comorîște, terasele dintre Dl. Chilii și Dl. Olaru unde, de-a lungul secolului XIX și până în prima jumătate a secolului XX, a existat satul Ciobeni, Valea Socolovățului, Poiana Flămîndă, Șoimanu etc.

De pe pantele dealului Chilii, amatorii de sporturi extreme pot practica zborul cu parapanta și deltaplanorismul.

2.2 Vărădia - Pustă

2.2.1. Castrul roman din piatră

Castrul roman din punctul Pustă, situat în imediata apropiere a șoselei și a intrării în comuna Vărădia, se numără printre puținele fortificații romane care nu sunt suprapuse de edificii sau construcții moderne. Continuarea în viitor a cercetărilor arheologice sistematice, în paralel cu: consolidarea și restaurarea *in situ* a zidurilor de incintă; a celor patru porți cu bastioanele acestora; a clădirii comandamentului militar; a magaziiilor și depozitelor de armament; a unor barăci în care erau campați soldații romani din cohors I Vindellicorum; ar însemna ca în peisajul unui turism cultural, în colțul de sud-vest al României, să avem și să oferim spre vizitare turiștilor, primul castru roman construit din piatră de soldații romani, așa cum este el înfățișat și pe Columna lui Traian (Pl. XXV-XXVI).

Într-o proiecție viitoare cercetarea și consolidarea *in situ* a castrelor romane de la Vărădia, Surduc Banat, Berzovia, Farliug, Cornuțel Banat, Jupa, cu construcțiile romane de la Ramna, Brebu-sar concretiza prin reconstituirea și valorificarea turistică a drumului, a fortificațiilor și a construcțiilor

romane existente la granița de vest a provinciei Dacia, a singurului drum roman străbătut de legiunile romane în campanile duse împotriva dacilor conduși de regele erou Decebal de către împărații Domitian și Traian din anii 85-89 și 101-102 p.Chr.

3. Vărădia – Șoimanu

3.1. *Bază de agrement*; 3.2. *Sat de vacanță*.

Locul numit de localnici Șoimanu, se află situat la intrarea în Vărădia între pârâul Lișava și râul Caraș. Este o zonă de câmpie care, prin amenajări complexe poate să devină deosebit de atractivă pentru practicarea unui turism recreativ. Se pot amenaja bazine de înot, terenuri de sport (volei, tenis de câmp, tenis cu piciorul, tenis de masă, baschet, popice etc.), de echitație, bază pentru zborul cu parapanta și deltaplanorism de pe dealul Chilii, sat de vacanță.

4. Vărădia – Pescărie

La cca.2 km est de Vărădia se află punctul numit Pescărie care până în anii 1989, dispunea de nu mai puțin de 10 lacuri pentru reproducerea și creșterea peștilor. Modernizarea acestei baze piscicole la standarde turistice europene cu spații de cazare și servicii, popularea spațiului natural de luncă și câmpie cu fazani, iepuri, rațe sălbatice, poate să devină în viitor un punct de maximă atractivitate cinegetică.

5. Vărădia – intravilan

5.1. *Castelul Baici*; 5.2. *Case și gospodării vechi*.

Asistăm cu îngrijorare cum în habitatul satului bănățean și-a făcut prezența „arhitectura termopanului” cum arhitectura de tip rural, lasă locul treptat unei arhitecturi moderne, futuriste asemănătoare locuirii din mediu urban.

În intravilanul Vărădiei, putem încă repertoria și clasa pentru a fi salvate de la dispariție case țărănești de sfârșit de secol XIX și început de secol XX. Aceste case, alături de un vechi hambar pentru grâne construit în secolul XIX, de vechea școală și biserica-mănăstire monument de artă de pe Valea cu piatră, pot deveni puncte de atracție în promovarea unui turism rural și cultural.

Castelul Baici, așa cum este denumită fosta reședință a familiei baron Baici, situată în centrul comunei, se impune sub aspect arhitectural și funcțional. Proprietate imobiliară a statului român, într-o stare de conservare bună, folosită mult timp ca orfelinat pentru copii abandonți, iar în prezent ca școală, este un edificiu public ce poate avea desinații multifuncționale care să aducă servicii comunității sătești. Poate să devină hotel-pensiune turistică cu un număr ridicat de margarete.

Având un spațiu generos, cu mai multe corpuri de clădiri dintre care una cu bucătărie, sală de mese, săli de curs la etaj, poate să găzduiască un *Centru de cercetări științifice cu caracter interdisciplinar*, care să funcționeze pe lângă Universitatea Eftimie Murgu, Muzeul Banatului Montam, Centru Județean de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare Caraș-Severin, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Caraș-Severin, unde se pot organiza sesiuni, simpozioane, tabere de creație, tabere de arheologie pentru elevi și studenți, efectuarea practicii studentești în vederea cunoașterii și valorificării cunoștințelor dobândite legate de istoria administrativă, politică și economică Banatului istoric.

6. Mercina, comuna Vărădia – Moara satului

În intravilanul satului Mercina, ființează încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea o moară situată pe malul râului Caraș. Moara este încă în funcție, folosind și în prezent utilaje de morărit din anul 1905, ce poartă emblema unor firme din Gratz-Austria. Fiind singura moară cu agregate ce pot să-și găsească locul ca exponate într-un muzeu al istoriei tehnicii, acest monument cu caracter etno-istoric, cu o amenajare muzeografică adecvată, poate să devină un punct de atracție turistică.

Situată pe drumul de acces spre granița cu Serbia în condițiile în care: de la Mercina la Vrani vor funcționa nu mai puțin de 45 centrale eoliene; în condițiile în care moara cu micul lac de acumulare de la Vrani vor face obiectul unui atractiv proiect, de amenajare în vederea practicării unui turism de agrement, cinegetic și de pescuit; în care se va redeschide la Vrani un punct vamal, ce a existat în perioada interbelică; prin extensie muzeografică Moara de la Mercina, poate să devină un muzeu în aer liber al instalațiilor țărănești specifice zonei de munte a Banatului.

Analiza SWOT pentru un turism la VĂRĂDIA-ARCIDAVA

Nr. crt	Denumire proiect	Puncte tari (S)	Puncte slabe (W)	Oportunități (O)	Pericole (T)
1.	Vărădia-DealulChilii, valorificarea prin cercetare, consolidare și restaurare <i>in situ</i> a monumentelor istorice și a siturilor arheologice.	- punct de belvedere cu vizibilitate perfectă pe o rază de 7km -existenta unui numar mare de monumente si situri istorice -săpături arheologice sistematice	- lipsa unei infrastructurii de acces moderne; - puținătatea fondurilor pentru cercetare arheologică, consolidare și restaurare in situ; - clarificarea situatiei juridice a terenurilor. - starea mediocră de conservare a complexului funerar si a fostului parc baron Baici	-obținerea de finantare UE - finanțare MCC - finanțare CJ - finanțare sector privat - promovarea unui turism cultural-istoric cinegetic, sporturi extreme	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare - lipsa unui consens politico-administrativ
2.	Vărădia – Pustă, valorificarea prin cercetare și restaurare <i>in situ</i> a castrului roman Arcidava.	- apropiere de sat - săpături arheologice sistematice	- puținătatea fondurilor pentru cercetare arheologică, consolidare și restaurare in situ;	-obținerea de finantare UE - finanțare MCC - finanțare CJ - finanțare sector privat -promovarea unui turism cultural-istoric	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare -lipsa consens politico-administrativ
3.	Satul de vacanță Vărădia – Șoimanu pentru promovarea unui turism de agrement.	- apropierea de sat	-lipsa unei infrastructurii de acces moderne; - lipsa fondurilor de investiții - lipsa de asociații agroturistice -inexistenta unui acord de principiu;	-obținerea de finantare UE - finanțare agenții de turism sector privat -promovarea unui turism de agrement	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare -lipsa consens politico-administrativ
4.	Vărădia–Pescărie, pentru un turism cinegetic și de pescuit	- apropierea de sat	- existența lacurilor, și a unei baze piscicole privatizate - lipsa cunoștințelor de specialitate în domeniul turismului cinegetic -inexistenta unui acord de principiu;	- obținerea de finantare UE - finanțare agenții de turism și sector privat -promovarea unui turism cinegetic și de pescuit	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare sau de interes -lipsa consens politico-administrativ
5.	Vărădia - Centru de cercetări științifice cu caracter interdisciplinar,	-sedii existente:	- lipsa cunostintelor de specialitate în domeniul unui turism de reuniuni culturale, științifice și de afaceri - management defectuos al societatii.	- obținerea de fonduri de la instituțiile de cultură și de învățământ superior, asociații și fundații culturale	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare --lipsa consens

					politico-administrativ
6.	Mercina – pentru un muzeu în aer liber al instalațiilor țărănești		-lipsa cunostintelor de specialitate în domeniul turismului; - managementul defectuos al societății. lipsa cunostintelor de specialitate în domeniul turismului; -lipsa asociației gospodăriilor agroturistice -inexistența unui acord de principiu; -inexistența planurilor și aprobărilor necesare; -inexistența infrastructurii fizice.	-atragera de fonduri pentru infrastructura -inclusiunea în circuitul turistic montan;	-nerealizarea atragerii de fonduri; -mentalitatea conservatoare - neobținerea de fonduri pentru amenajare și protecție. -lipsa consensului politico-administrativ

Din ceea ce știm, este necesar ca programele strategice de dezvoltare turistică, să țină seama și să se pleze în amenajarea și promovarea de noi centre, stațiuni, obiective sau puncte turistice unde există reale și valoroase resurse de atracție și ofertă turistică. Din această perspectivă este necesar să facă parte și localitatea Vărădia, ca viitor centru turistic din Valea Carașului, areal ce deține valoroase resurse atractive ca ofertă turistică.

Marea varietate și complexitate de resurse atractive, permit ca viitorul centru turistic al Văii Carașului, Vărădia-Arcidava, să poată oferta și promova: un *turism alternativ preorășenesc și la mică distanță* prin situarea localității în imediata apropiere a orașului Oravița și de satele de pe valea Carașului; un *turism itinerant* cu valențe istorice, multiculturale, religioase bazat atât pe valorificarea siturilor arheologice, a monumentelor istorice și de tehnică populară existente pe raza localității, cât și apropierea de obiective de maxim interes turistic precum rezervațiile naturale din zona Oravița-Sasca-Moldova Nouă-Clisura Dunării; un *turism cinegetic și de pescuit* ținând cont de varietatea fondului cinegetic existent în arealul Greoni-Vărădia-Mercina-Vrani-frontieră Serbia; un *turism recreativ* unde pe lângă discipline sportive obișnuite se poate practica echitația, deltaplanismul sau zborul cu parapanta; un *turism de reuniuni culturale, științifice și de afaceri* prin ființarea unui centru pentru cercetări interdisciplinare și multiculturale.

Au trecut peste cinci ani de la demersul nostru adresat primarului și consilierilor locali privind un proiect-program de dezvoltare locală prin valorificarea potențialului turistic al comunei Vărădia. Probabil, lipsa cunoștințelor de specialitate în domeniul turismului; ignoranța în elaborarea unor proiecte destinate dezvoltării localităților din mediul rural prin accesarea de fonduri și programe bine definite, oferite de Comunitatea Europeană; lipsa cunoștințelor de specialitate în domeniul

turismului, a valorificării monumentelor istorice, arheologice sau cu caracter etnografic, a istorie locale; nerealizarea atragerii de fonduri; lipsa de consens politic-administrativ sau a unor mentalități conservatoare sau de interes, au făcut ca demersul nostru să zacă uitat prin sertare de birou.

Realizarea, dacă se vrea a proiectului-program pe care l-am intitulat sugestiv *Vărădia-Arcidava 2010*, este legat indispensabil de factorul timp și implicit de acel consens politic-administrativ ca expresie a dorinței și voinței sătenilor de înnoire a ocupaționalului tradițional, având totodată susținerea factorilor și instituțiilor de decizie de la nivel județean. În funcție de factorul timp și de abilitatea atragerii de fonduri necesare, strategiile de amenajare turistică a comunei Vărădia pot fi ierarhizate: pe termen scurt (1-2 ani) pentru elaborarea proiectelor, găsirea partenerilor și a surselor de finanțare pentru fiecare obiectiv în parte; pe termen mediu (3-5 ani) și pe termen lung de la 6 la 10 ani pentru amenajarea și dezvoltarea punctelor și obiectivelor de interes turistic prin serviciile create și oferite să se ridice la standarde europene.

Ovidiu Bozu - Flavius Petru Bozu

Bibliografie selectivă:

- Milleker Bodrog , 1897, *Délmagyarország régiségleletei a honfoglalás előtti időkből*, vol.I, Temesvár (Timișoara) 1987, p.120; vol. II, 1899, p.69-72 și 257-262; ; vol. III, 1906, p.153-154.
- Luminița Munteanu, 1988, *Un vechi monument rupestru din Banat*, în *Mitropolia Banatului*, 38, 2, Timișoara, 1988, p.77-81 și în *Intinerare arheologice Bănățene*, București, 1988, p.72-77.
- Eugen Iaroslavschi,
OvidiuBozu, 2003, *Raport preliminar privind principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din castrul de pământ de pe dealul Chilii*(comuna Vărădia, județul Caraș-Severin, în *Banatica*, 16/1, Reșița, 2003, p.295-298.
- Dumitru Țeicu, 2007, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj, 2007, p.128-129